
**KEMALETTİN KAMU’NUN ESERLERİNDE HALK KÜLTÜRÜ
ÖGELERİ -FOLKLORİK ÖGELER-**

***FOLK CULTURE COMPONENTS IN KEMALETTİN KAMU’S POEMS
-FOLKLORIC ELEMENTS-***

*Bilal TEKİN**

Özet

Çocukluk ve gençlik dönemini Anadolu’nun birçok farklı bölgesinde geçirmiş, Milli Mücadele Dönemi’ne yakından tanıklık etmiş Kemalettin Kamu, her yazar ve şair gibi yaşadığı dönem ve toplumdan etkilenmiştir. Kendini toplum yaşamından hiçbir şekilde soyutlamayan, halkı halka anlatmayı kendine borç bilen Kamu, yazı ve şiirlerinde kendi köylüsünü halkın diliyle anlatmayı tercih etmiştir. Kendisini “Ana Vatan Şairi” olarak görenlere, “Gurbet Şairi” diye niteleyenlere bu şekilde yazmayı bir görev telakki etmiştir. Halkın içinden çıkan Kemalettin Kamu’nun yazı ve şiirlerindeki atalar sözü, deyimler ve halka ait deyişleri belirleme amaçlı yapılan bu çalışmada; Kamu’nun ölümünden sonra derlenen şiirlerinden oluşturulan “Hayatı, Şahsiyeti ve Şiirleri” isimli şiir kitabındaki folklorik ögeler ele alınmıştır. Şairin şiirlerindeki deyimler, atasözleri ve halka mal olmuş söylemler ayrı başlıklar altında incelenmiştir. Kemalettin Kamu’nun halk söyleyişlerini kullanmada ve şiirlerine aktarmada oldukça başarılı olduğu ortaya konmuştur.

Anahtar Kelimeler: Kemalettin Kamu, folklorik ögeler, deyimler, atasözleri

Abstract

Kemalettin Kamu who had spent his childhood and youth in different parts of Anatolia and bear witness to national struggle period was impressed by the period and society in which he lived like every writer and poet. Kamu who had never isolated himself

* Siirt Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü/Türkçe Eğitimi ABD., Yüksek Lisans Öğrencisi/ bilal_tekin_1990@hotmail.com

from community life and applied himself to telling the public to the people preferred to tell his villagers with the public language in his poems and writings. To the people who saw him as "the old country poet" or described him as "homesick poet", he took as his duty to write in this way. In this study which aims to determine proverbs, idioms and public speeches that are in Kemalettin Kamu's poems, folkloric elements that are in the book which is called "His life, personality and poems" which was compiled after his death are handled. Proverbs, idioms and public speeches in the poet's works are studied under different titles. It is revealed that Kemalettin Kamu is so successful at using public speeches and transferring them into his poems.

Key Words: Kemalettin Kamu, folkloric elements, idioms, proverbs

1. Giriş

Türk Edebiyatında önemli bir yeri olan ve özellikle Bingöl Çobanları isimli şiiriyle pastoral şiir türündeki en güzel örneklerden birini edebiyatımıza kazandıran Kemalettin Kamu, diğer türdeki yazı ve şiirleriyle de çok önemli bir sanatçıdır.

Kemalettin Kamu, halktan biri olarak yaşamış ve şiirlerinde de halkı, halkın diliyle anlatmıştır. O, süslü ve derin anlamı olan cümleler kurmak yerine Anadolu'nun sorunlarını anlatmaya, memleketinin kültürünü tanıtmaya çalışmıştır.

Gurbet Şairi, Anavatan Şairi gibi unvanlarla tanınan Kemalettin Kamu'nun, eserinde yer alan şiirler, folklorik öğeleri barındırma özellikleri yönünden ele alınmış; şiirlerde yer alan öğeler, atasözleri, deyimler ve halk söyleyişleri olarak üç başlık altında incelenmiştir.

Atasözleri, deyimler ve halk söyleyişleri; şairler tarafından duygu ve düşüncelerin daha açık ve rahat açıklanmasına, az sözle çok şey anlatılmasına ve sanatsal söyleyişe imkan vermesi nedeniyle edebiyatımızın her döneminde ve her alanında bolca kullanılmıştır. Bu kullanımın yoğunluğu edebî türe, zamana ve edebî anlayışa göre farklılık gösterir. Özellikle manzum şekillerdeki kullanımı, şairler tarafından daha fazla rağbet görmüştür (Kaplan, 2009).

"Nesilden nesile aktarılması gereken halk kültürüne ait motifleri barındırmakla ortak kültür birliğinin temini noktasında önemli işlevler yüklenen edebî ürünler, bünyesindeki sözlü kültür öğeleriyle kendi kalıcılığını

da pekiştirmiş olmaktadır. Bu böyle olmalıdır ki edebiyatımızın her döneminde, Ahmet Mithat Efendi, Ömer Seyfettin, Hüseyin Rahmi Gürpınar, Tarık Buğra, Yaşar Kemal, Kemal Tahir gibi daha birçok sanatçı, şair ve yazar, halk kültürünün hemen her ögesiyle eserini irtibatlandırma çabası içerisinde olmuştur.” (Yılmaz, 2012: 164). Yazar veya şairlerin aktarımlar yaparken veya duygu dünyasına ait bir unsuru işlerken halk öğelerinden yararlanma nedeni de budur. Aslında her şair veya yazarın; Bedri Rahmi'nin “Türküler Dolusu” şiirinde dediği gibi; köy, türkü, gelenek v.s. unsurlara derinden bağlı ve onlardan beslenmek durumunda olduğunu söyleyebiliriz. Zira her şairin etkilendiği, yaşadığı bir geçmiş ve bu geçmişe bağlı olarak da bir kültürel kaynağı vardır.

Kemalettin Kamu, hem yaşamında hem de eserlerinde kendi toplumunu, kendi halkını işlemeye çalışmış, içinde yaşadığı toplumu en ileri seviyelere taşıma gayretinde olmuştur. Şair, karış karış gezdiği ve gezdiği her yerden arı misali çiçek tanıdığı Anadolu'da hem kendini hem de halkı tanıma şansı yakalamıştır. İçinde yaşadığımız toplum veya üyesi olduğumuz halk, basit insan yığını değildir. Halk, bir toplum içinde, ortak gelenek, görenek, davranış ve uygulamalardan oluşan bir kültürel düzende yaşayan insan topluluğudur. Yüzyıllar boyunca halk kavramı farklı anlamlara gelebilecek şekilde kullanılmıştır (Doğan, 2012: 874). Halk, bir insan grubu olmaktan öte bir kültür taşıyıcısıdır. Sözü edilen kültür; oyunuyla, müziğiyle, gelenek ve göreneğiyle toplumun tüm kesimlerinde var olan ortak yaşantıdır.(Yardımcı,2009: 1)

Halk Kültürünü, bir milletin asli karakterini teşkil eden unsurlar olarak gören Şen'in (1995) yanı sıra, Ekici (2000) de başlangıçtan itibaren oluşturulan ve sürekli geliştirilen; gelenek, görenek, inanç anlayışını devam ettiren veya devam ettirmeye çalışan grupların kültürel zenginlikleri olarak tanımlamıştır. Gelenek ve göreneklerden beslenen, inanç ve tecrübeye dayanan yapı olarak ifade edilen halk kültürünü inceleme konusu olarak belirleyen, birçok farklı kültüre ait unsurları inceleyen yapı olarak tanımlanabilecek halk bilimini, Boratav(1999), birçok bilimlerin kavşak yerinde bulunan ya da onlarla birçok konuları ortaklaşa paylaşan bir bilim olarak tanımlarken, Örnek (2000) de, bir ülke ya da belirli bir bölge halkına ilişkin maddi ve manevi alandaki kültürel ürünleri konu edinen, bunları kendine özgü yöntemleriyle derleyen, sınıflandıran, çözümleyen, yorumlayan bir bilim olarak açıklamıştır.

2. Amaç

Kemalettin Kamu'ya ait şiir kitabı incelemesinde, Kamu'nun eserlerinde kullandığı atasözleri, deyimler ve halk söyleyişleri yani halka ait unsurları belirlemek ve bu kullanımları yapılan literatür taraması neticesine göre sınıflandırmak amaçlanmıştır.

3. Yöntem

Bu çalışma, Kemalettin Kamu'ya ait şiir kitabında yer alan unsurları ortaya koyma amacı taşıdığı için araştırmada tarama modeli kullanılmıştır. Kemalettin Kamu'nun şiirlerindeki atasözlerini, deyimleri ve halk söyleyişlerini belirleme amaçlı yapılan bu çalışmada; ilk olarak atasözleri, deyimler ve halk söyleyişlerinin literatür taraması yapılmış, buna göre ortaya çıkan tanımlamalar sonrasında folklorik öğeler belirlenmiştir.

3.1. Kemalettin Kamu'nun Şiirlerindeki Atasözlerinin İncelenmesi

Atasözleri, "Atalarımızın, uzun denemelere dayanan yargılarını genel kural, bilgece düşünce veya öğüt olarak düsturlaştıran ve kalıplaşmış şekilleri bulunan kamuca benimsenmiş öz sözlerdir." diyen Aksoy'un (2013) tanımlaması ışığında, tecrübeler dayanan ve bu tecrübeyi yaşamamış kişilere bir ders verme amacı taşıyan özlü sözler olarak ifade edilebilir. Atasözleri ve deyimler kalıplaşmış sözlerdir. Bu nedenle atasözü ve deyimün bünyesinde bulunan herhangi bir kelime çıkarılamaz veya o kelimenin yerine başka bir kelime kullanılamaz. Ayrıca atasözleri ve deyimlerde yer alan kelimelerin çoğunun, gerçek anlamından farklı bir anlamı vardır. Bu ortak özelliklerine rağmen, deyim ve atasözlerinin birbirlerinden ayrılan yönleri de vardır (İçel, 2009: 205).

Ders verme, tecrübeleri aktarma, kişileri bazı hususlarda bilgilendirme amacı taşıyan atasözlerinin Kemalettin Kamu'ya ait şiirlerde kullanımını aşağıda incelenmiştir:

Her insan doğarken ağlar: Bir bebek anne karnından çıkarıldığı vakit nefes borusu oksijene ilk kez maruz kaldığı için boğazda bir yanma oluşur ve bebek bu sebepten ağlar. Bu atasözü de insanların muhakkak sıkıntılı durumlarla karşılaşacağı ve hüznülenebileceğini ifade etmektedir.

Sevgilim her insan doğarken ağlar,
Çiçeklerle açar sularla çağlar,
Rehgüzârı olur bahçeler, bağlar,
Nihayet isimsiz bir mezar olur. (İrşâd, s.81)

Ne duyan var ne gülen: İçinde bulunulan durumun çok sıkıntılı olduğunu ve hiçbir yakarışın çare olmayacağını bildiren bir atasözüdür.

Sağır bir salonun aynalarında
Arama gözlerini.
Düşün ki ne duyacak var sözlerini,
Ne gülecek bir hayal engin bakışlarına. (Tek Adam, s.99)

Saadet mal olsa satın almaz: Mutluluğu elde etmek çok önemli olduğu halde bazı insanların bunun için uğraşmamasını anlatmaktadır.

Bekâ menbâından içerken atın,
Yüzüne bakmadın âb-ı hayatın
Saadet mal olsa almazdın satın
Acıma beyhûde tahtına yiğit ! (Ferâgât, s.84)

3.2. Kemalettin Kamu'nun Şiirlerindeki Deyimlerin İncelenmesi

137

Deyimler, genellikle gerçek anlamından az çok ayrı, ilgi çekici bir anlam taşıyan, kalıplaşmış söz öbekleridir. Yazılı ve sözlü anlatımda ifadeye güç katmak, etkiyi artırmak gibi temel işlevleri olan deyimler, çağrışımların zenginliğini de içerisinde barındırmaktadır, diyor Yılmaz'ın (2012: 166) yanı sıra; Aksoy (2013) da deyimleri, çekici bir anlatım kılığı taşıyan ve çoğunun gerçek anlamından ayrı bir anlamı bulunan kalıplaşmış sözcük toplulukları olarak tanımlamaktadır.

Deyimler aslında, tek başına halk şiiri ögesi değildir. Fakat halk şairlerinin, şiirlerini daha etkili ve samimi kılmak adına, konuşma dilinde oldukça yoğun olarak kullanılan deyimlerden yararlandıkları bilinmektedir (Yılmaz, 2012: 166). Bu tanımlamalar ışığında Kemalettin Kamu'nun şiirlerinde yer alan kalıplaşmış söz öbekleri, deyimler, incelenmiştir.

(saçlara)Ak düş-: Saçı ağarmaya başlamak, yaşlanmak

Başıma ak düştü geçen baharla
Kalbim kafam gibi örtülü karla (Seneler, s.85)

Bilal TEKİN

Seyahat Bilimleri Enstitüsü Dergisi

Aşinâ ol-: Bir şeyi daha önceden tanıyor olmak
Daha deniz görmemiş bir çoban çocuğuyum,
Bu dağların eskiden aşinasıdır soyum. (Bingöl Çobanları, s.90)

Bağrına bas-: Birini aşırı derecede sahiplenmek
Gün biter, sürü yatar ve sararan bir ayla,
Çoban hicranlarını basar bağrına yayla. (Bingöl Çobanları, s.90)

Bağrı yan-(yak-): Üzüntü çekmek ya da birinin üzülmeye neden olmak

Yakıyor bağrımı hasretin gülüm
Koymuyor gelmeğe yaralı gönlüm (Memiş' den Güllüye, s.69)

Baş başa ol-: Biriyle yalnız kalmak

138 Bugün baş başaydık elemelerle,
Düştük en samimi heyecanlara, (Sevgili İzmir'e, s.114)

Baş eğ-: Birinin üstünlüğüne rıza göstermek

Ben de baş eğcektim sultanlık hevesine,
Gönlümden daha geniş bir iklim bulabilsem. (Sen Benim Olmazsın, s.107)

(Birini) Baştan çıkar-: Kötü yola sürüklemek, doğru yoldan saptırmak

O gün yüz karası konu meydana,
Çıkarmış kızını efeler başdan.(Onbaşı Taştan, s.71)

Bekçilik yap-: Bir şeyi ya da yeri korumaya çalışmak

Bekçileri gibiyiz ebenced buraların,
Bu tenha derelerin, bu vahşi kayaların (Bingöl Çobanları, s.90)

Beşik bekle-: Bir çocuğun büyüyene kadar annesi tarafından uyutulması,
annenin onun için kendi uykusundan vazgeçmesi anlamında kullanılır.

Ey genç gecelerinde
Beşiğimi bekleyen ! (İzmir Yollarından Son Mektup, s.61)

Birine vurul-: Gördüğü birinden çok etkilenmek

Vuruldum nesine bilmem ki nasıl?

Üç yıl tapındım da ona muttasıl, (Havada Esen, 87)

Birini avut-: Bir kimsenin acısını veya sıkıntısını yatıştırmak, teselli etmek, oyalamak

Durmak istemezken gönül pasında

Yine siz avutun onu yasında (Seneler, s.85)

Boynu bükük ol-: Acındırıcı, çaresiz durumda olan, her durumu kabul etmek zorunda olan

Boynu bükük yuvaları

Sen Himaye et Yarabbi! (Türk'ün Duası, s.59)

Boyun eğ-: Başkasının hükmünü, gücünü kabul etmek

Bir çoban parçasısın, olmasan bile koyun,

Daima eğeceksin başkalarına boyun (Bingöl Çobanları, s.90)

(Birinin yerine) Can ver-: Aşırı bağlılık duyulan kişiler için hayatından vazgeçme

Odamda iki kardeş

Bakıyor birbirine

Birisi can veriyor

O birinin yerine (Zaman İçinde, s.104)

Çare ol-: Birinin sıkıntısını ortadan kaldırmak

Gezerdi ülkede bir Hızır gibi

Em olup derdine çaresizlerin (Ata' ya ağıt, s.92)

(Birine bir şeyi) Çok gör-: Esirgemek, bir kimseyi o şeye değer görmemek

Bilal TEKİN

Beliren bir emeli,
Çok görme bana sakın! (İzmir Yollarından Son Mektup, s.60)

Seyahat Bilimlen Enstitüsü

Derdinden eri-: Üzölmek, aşırı dertlenmek

Kimi benim gibi erir derdinden,
Kimi senin gibi bahtiyar olur ! (İrşâd, s.81)

Dile gel-: Normalde konuşma gücü, yeteneği olmayanların dillenmesi,
konuşmaya başlaması

Yıllarca gurbette çektiđi çile,
Canlanır yeniden gelerek dile. (Siperde Akşam, s.66)

Dişini sök-: (birini) Kötölük yapamayacak duruma getirmek

140 Yunanı denize döker bu ordu,
Dişini çabucak söker bu ordu, (Memiş'den Güllüye, s.70)

Esir ol-: Birine veya bir olaya aşırı derecede bağlanmak, kendini alamamak

Büyüyüp kadrime bilene kadar
Olurdum esiri her hevesinin ! (Havada Esen, 87)

Her yanı matem sar- : Hüzün ve kederin insanları derinden etkilediği, genel olarak ölüm anıldığında kullanılan deyimdir.

Sarmış matem boraları,
Saz benizli ovaları (Türk'ün Duası, s.59)

Gama bürün-: İnsanların başa gelen olaylar sebebiyle aşırı kederli, üzüntülü olması

Yolum yaklaşıyor artık yuvama,
Gördüm her tarafı bürünmüş gama. (Yurda Dönüş, s.67)

Gönle gir (gömül)-: İnsanların kalbinde ebedi bir yer edinmek

Düne kadar en âkur ölümlere güldünüz

63)

Bugün bütün milletin gönlüne gömüldünüz! (İstiklal Ordusu şehitlerine, s.

Gönlün yasını dindir-: İnsanların başına gelen kötü olayları unutturmaya çalışmak

Anneler dindiriniz gönlünüzün yasını,
Düşman kanyla sildik palamızın pasını (Zafer, s.64)

Gözü ol-: Bir şeyi ele geçirme isteği besleme

Sarıda gözü var Uzunyayla'nın
Beyaz Erzurum'un karları gibi ! (Gurbette Renkler, s.78)

İçini kemir-: Bir şeyin zarar görmesine içerden sebep olan

Bayram et sevgili yurt,
Mahvoldu ebediyen
Dışına benim diyen,
İçini kemiren kurt (Büyük Gün, s.110)

İçi yan-: Bir insanın büyük bir acı nedeniyle çok fazla üzülmesi

Anne için yanacak,
Mektubum okunurken (İzmir Yollarından Son Mektup, s.60)

(Birine)Kanat ger-: Birini koruma altına almak, himaye etmek

Derim ki Allah'ım ger kanadını,
Ermesin bir ziyan yurda sevgilim (Memiş'den Güllüye, s.69)

Köprü ol-: Bağlantıyı sağlayan durumda olmak

Odamda iki kardeş:
Biri dün, biri yarın...
Ve ben aralarında
Bir köprüyüm onların! (Zaman İçinde, s.105)

Bilal TEKİN

İl Bilimler Enstitüsü Dergisi

Meftûn ol-: Bir şeye aşırı derecede bağlanmak, çok sevmek

İnan bu mateme, bu göz yaşına,
Ezelden meftûnuz hilal kaşına, (Sevgili İzmir'e, s.114)

Murada er-: İstedigine kavuşmak, dileği gerçekleşmek, arzusu yerine gelmek

Ben ermeden murada
Ecel kırdı kolumu (İzmir Yollarından Son Mektup, s.61)

Saçını (başını) yol-: Bir insanın yapılan yanlışlar nedeniyle üzüntü ve sinirden dövünmesi

Belki birkaç anne bakar yollara,
Belki bir iki dul başını yolar ! (Siperde Akşam, s.66)

142 **Sırta er-:** Gizli tutulan veya sır durumunda olan bir şeyleri anlamak, kavramak

Sakarya' da ebedilik sırrına eren
Kahramanlar arasından geçiyor tren. (Dumlupınar Yolunda, s. 65)

Söze kan-: Birinin söylediklerine hemen inanmak

Bu bahar İzmir'e girmezse ordu
Kanmam sözünüze sizin de anne ! (İzmir'e Tahassür, s.62)

Talihe aldan-: Bazen iyi giden işlere aldanıp, büyük işler yapmaya kalkışmak

Aldanma talihin pembe rengine,
Hayatın uzun intizar olur. (İrşâd, s.81)

Takati olma-: Bir şeyi yapmaya güç yetirmek

Daha yazmadım onu, yazmağa tâkâtım yok,
Her mısraî bir alev, her kâfiyesi bir ok ! (Ürperme, s. 94)

Tarumar ol-: Bir şeyin aşırı derecede zarar görmesi

Sevgilim güvenme güzelliğine,
Senin de saçların tarumar olur. (İrşâd, s.81)

Yaprak dök-: Bir nesnenin eski olan özelliğinden kurtulup yenilenmeye başlaması

Bahtın bugün, kurumuş
Yapraklarını döktü; (Büyük Gün, s.110)

Yarayı sar-: Birinin acısını, üzüntüsünü azaltacak davranışlarda bulunmak

Artık ne gözlerinizde köye dönmek emeli,
Ne yaranızı saran ince bir kadın eli, (İstiklal Ordusu şehitlerine, s. 63)

Yaş dök-: Büyük üzüntüyle ağlamak

Kurtulan kahbece pusu kurandı
Elimde ölene döküyorum yaş. (Dadaş, s.75)

Yol bekle-: Birinin gelmesini, hasretin bitmesini beklemek

Karşımıza çıkmayın Akdeniz dalgaları
Yolumuzu bekliyor yekpare anavatan ! (Zafer, s.64)

Artık beyhude yere
Beklemesin yolumu. (İzmir Yollarından Son Mektup, s.61)

Yola dökül-: Bir yere ulaşmak için harekete geçme

Davullar çala çala
Köylü döküldü yola. (Bir Çocuk, s.108)

Yüreği yan- : (birine) Çok acımak, üzülmek

Yerine gelmişti dadaşın andı,
Şamayı parlattım, yüreğim yandı, (Dadaş, s.75)

Zaaf sez-: Birinin bir durum karşısındaki zayıflığının farkına varılması

Dün yeni bir kederle göğsüme düştü başım,
Sana karşı zaafımı sezen bir arkadaşım,
Dedi ki: “Bir gün büyük annesi okşamış saçlarımı,
Müjdelemiş kızına sultan olacağını...” (Sen Benim Olmazsın, s.107)

3.3. Kemalettin Kamu'nun Şiirlerindeki Halk Söyleyişlerinin İncelenmesi

Mahallileşme akımının en belirgin özelliklerinden olan, halk dilinde ve günlük dilde yaygın olarak kullanılan bazı ifade ve kelimeler, Kaplan (2009) tarafından halk söyleyişleri olarak görülmüştür. Halk söyleyişleri, halkın geleneksel olarak kullanımına başvurduğu, kısa ama etkili deyişler olarak tanımlanabilir. Yine bir başka çalışmada Poyraz ve Tergip de (2010) halk söyleyişlerini, “Yaşam tecrübesinden elde edilmiş, öğüt niteliğindeki, atasözünü çağrıştıran halk söyleyişleri veya hikmetli sözler denilebilecek özlü sözler.” şeklinde açıklamışlardır. Bu bilgiler ışığında Kemalettin Kamu'nun şiirlerinde yer alan halk söyleyiş ve kullanımları aşağıya aktarılmıştır:

144

Ab-ı hayat: İçen kişiye ölümsüzlük kazandırdığına inanılan efsanevi su

Bekâ menbâından içerken atın,
Yüzüne bakmadın ab-ı hayatın (Ferat, s.84)

Ahd-ü peyman: Bir şey için aşırı kararlı olma

Ahd-ü peyman ettik biz çıkmamaya,
İstanbul'umuzdan İzmir' imizden! (Kara Gün Yaşları, s.113)

Anne yüzü: Temizliği, saflığı ve iyi niyeti anlatır.

Enginde gün batıyor suların süsü gibi,
Sular öyle temiz ki annemin yüzü gibi (Enginde Hatıralar, s.83)

Arkada ağlayan birinin olmaması: Bir kimsenin sevenin ya da yardım edecek birinin olmaması durumunda kullanılır.

Artık ne gözlerinizde köye dönmek emeli,
Ne yaramızı saran ince bir kadın eli,

Belki yok arkanızda bir ağlayanınız da! (İstiklal Ordusu şehitlerine, s. 63)

Ayak sesini bekler olmak: Sevilen birilerinin gelmesini hasretle bekliyor olmak

Gözlerimde parıltısı bakır bir tasın,
Kulaklarım komşuların ayak sesinde; (Kimsesizlik, s.88)

Ayini olmayan din: Bir şeyin eylemsel olarak hayata uygulanmasının mümkün olmadığını bildirmek için kullanılır.

Daha yok anlayan lisanından,
Henüz ayini olmayan bir din ! (Benim Aşkım, s.160)

Baba evi: Kişilerin memleketi ya da aşık oldukları vatanları

Dirseğimi dayayacak bir pencere yok artık,
Elveda ey harap olan baba evi elveda ! (Hicret, s.79)

Bade: Eski dilde içki, genelde düğün gecelerinde içilen veya istenen içecek

Korku bilmez ölümden
Her gün yeniden ölen
Bir bade gibi neden
Biteyim bir içimde (Gurbet Gecelerinde, s.77)

Bağ-bahçe: Bu ikili kullanım, içinde yaşanılan topluluğun verimliliğini veya aksi durumunu bildirmek için kullanılır.

Onsuz kaldığını bilse tabiat
Bağlar üzüm vermez bahçeler kurur (Ata' ya a Ağıt, s.93)

Bakış-gülüş: Kişinin jest ve mimiklerinin canlılığını bildirmek için kullanılır.

Bakışın duruldu; gülüşün soldu,
Ne'oldu (Ne oldu ?, s.106)

Bilal TEKİN

Seyahat Bilimleri Enstitüsü Dergisi

Bayrağı siyaha sarma: Hüzün ve yenilgi nedeniyle var olan durum anlatılır.

Bugün boynu bükük bayrağımızı,
Ağlaya ağlaya sardık siyaha (Kara Gün Yaşları, s.113)

Bayramdan bayrama anmak: Birini çok kısıtlı bir şekilde hatırlamak veya ziyaret etmek

Bana gölgesini ver saadetin
Bayramdan bayrama beni an yeter. (Yeter ki, s.74)

Bergüzar: Birini hatırlatan hediye, anı vesilesi

Ne bir gülü vardı ne gülizârı
Ne beni avutan bir bergüzârı, (Kitabe, s.82)

Bıçak sırtı: Belirsiz, tehlikeli bir duruma ramak kaldığını bildiren bir sözdür.

146

Bir bıçak sırtıdır ölümle aran,
Toprağa düşmeden dağıl, parçalan. (Hava Yolcularına, s.72)

Birinin hikayesini dinlemek: Arkadaş ya da dost meclislerinde konuşulanlar ve yaşananlar hakkında bilgi edinmek

Bu yiğid askerin hikayesini
Dinledim kışlada bir arkadaşdan:
Köyüne dargındı, kızmasın diye
Alayda konuşan yoktu Ayaş' dan (Onbaşı Taştan, s.71)

Bir yanda ağlayan bir yanda gülen: Aynı ortamda farklı durumları yaşayan insanların bulunmasını belirten bir tezat

Sevgilim baksana bir yanda gülen,
Bir yanda gözünün yaşını silen (İrşad, s.81)

Bir yudum su verme: İnsanların zor durumlarında, özellikle ölüme yakın anlarında bir şeylere ihtiyacı olur. Bu zamanlarda birine yardım etme, sıkıntısını giderme anlamında kullanılır.

Gözlerimde parıltısı bakır bir tasın,
Kulaklarım komşuların ayak sesinde;
Varsın bir yudum su veren olmasın,
Başucumda biri “bana su yok desin de !” (Kimsesizlik, s.88)

Bülbül öten bahçe: Canlı ve neşeli mekanlar veya yaşamlar için kullanılır.

Gönüllerin gözyaşına inandığı bir anda
Bin bahçeli beldemizi yad ellere bıraktık,
Gölgesinde barınacak tek ağacım yok artık,
Dallarında bülbül öten bahçelere elveda ! (Hicret, s.79)

Çetin bilmece: İçinden çıkılması zor, kafa yormayı gerektiren mevzular

Bir çetin bilmece sorsam Paşadan,
Söylemem memleket bağışlamadan, (İzmir’e Tâhâssür, s.62)

Dirseği dayayacak pencere: Bir insanın gidebileceği, yardım isteyebileceği biri veya yer, anlamında kullanılır.

Dirseğimi dayayacak bir pencerem yok artık,
Elveda ey harap olan baba evi elveda ! (Hicret, s.79)

Diş tırnak: İnsanların bir amaca ulaşmak için çok çalışması gerektiğini bildirmek için kullanılan bir söylemdir.

Dişim tırnağımla kurdum yapımı
Vurma pencereme kırma kapımı (Ürperme, s.94)

Dost eli: Yardım eden, zor zamanlarda zor durumdaki insana destek olanların yaptıkları yardım, iyilik

Havada bir dost eli okşuyor derimizi,
Boynu bükük adalar tanıyor sanki bizi (Akdeniz'den, s.68)

Dört mevsim içinde bir bahar: Bazen hayatta hep sıkıntılarla karşılaşmak, aynı şeyleri yaşamaktan bıkmak

Sevgilim senin de geçer zamanın,
Ne şöhretin kalır, ne hüsn-û ânın
Böyledir kanunu kahpe dünyanın
Dört mevsim içinde bir bahar olur. (İrşad, s.81)

Dört yanı duvar: Çaresizliği ve içinde bulunulan durumun betimlemesini yapar.

Yıllardır bir kılıcım kapalı kında,
Kimsesizlik dört yanımda bir duvar gibi;
Muzdâribim bu duvarın dış tarafında,
Şefkatine inandığım biri var gibi. (Kimsesizlik, s.88)

Düğünün cenazeye dönmesi: İçinde bulunulan sevinçli ve neşeli durumdan ani bir geçişle üzüntüye yakalanmak

Başımın içinde uyanıyor dün,
Sanki cenazeye dönen bir düğün. (Tuna, s.73)

Ezanların yetim kalması: Bir yerde İslam etkisinin azalması anlamında kullanılır.

Varsın biraz ufkunda yetim kalsın ezanlar,
Zeybek sesi eksilmedi hiçbir dağımızdan (İzmir, s.119)

Ezelden beri: İnsanlığın var olduğu ilk andan beri, anlamında kullanılır; bir şeyin geçmişinin çok eskilere dayandığını bildirir.

Ben ezelden seninim
Sen benim olamazsın! (Sen Benim Olamazsın, s.107)

Gelin git-: Bir genç kızın evlilik amacıyla yuvasından uçuvermesi

Şu karşıki bayırda verdim kuzuyu kurda,
Suna'mın başka köye gelin gittiği akşam. (Bingöl Çobanları, s.90)

Gelinlik çağı: Kızların evlenecek yaşa geldiklerini bildirmek için kullanılır.

Dün bir tebessümdü yar dudağında,
Şimdi bir hanım kız gelin çağında (Bahtiyarlık, s.86)

Geride kalan kimsenin olmaması: Kimsesi olmayan, her şeyini kaybeden insanlar için kullanılır.

Geride kimsem yok, derdi sorana,
Asılı bulundu bir gün tavana, (Onbaşı Taştan, s.71)

Gölgede barınacak ağaç: İnsanların zor ve sıkıntılı durumlarda sığınabilecekleri liman

Gölgesinde barınacak tek ağacım yok artık,
Dallarında bülbül öten bahçelere elveda ! (Hicret, s.79)

Gül-gülizar: Eski edebiyatta şairlerin aşklarını tasvir etmek için kullandıkları manzumlardır. Bu kalıplar halk arasında da kullanılmıştır.

Ne bir gülü vardı ne gülizârı
Ne beni avutan bir bergüzârı, (Kitabe, s.82)

Hazin ayrılık (gurub): Olaylar karşısında derin üzüntü duymak

Hatırasız harabeler önünde durup
Duyuyoruz ruhumuzda hazin bir gurub. (Dumlupınar Yolunda, s. 65)

Hızır: Efsaneye göre Hızır peygamber, zor durumdaki Müslümanlara hiç beklenmedik zamanda ve ani bir şekilde yardım ulaştırır.

Gezerdi ülkede bir hızır gibi
Em olup derdine çaresizlerin (Ata' ya Ağıt, s.92)

Hilal kaş: Eski edebiyat mazmun kullanımımıdır. Sevgililer betimlenirken güzelliklerini tasvir amaçlı kullanılır.

İnan bu mâteme, bu göz yaşına,

Bilal TEKİN

Sevgel Bilimler Enstitüsü Dergisi

Ezelden meftûnuz hilal kaşına, (Sevgili İzmir'e, s.114)

İsa-Musa Anlatısı: İki büyük dinin peygamberinin isimleri kullanılarak, sözü edilen konuya inandırıcılık katılmaya çalışılır.

Burada erdi Musa,
Buradan Uçtu İsa,
Bülbül burada varsa
Hürriyet için öter,
Şehit kanı buranın
Yapraklarında tüter. (Çankaya, s.89)

Kadir kıymet bil-: Yapılan iyiliği veya değerli birini unutmamak, onun hak ettiği saygınlığa riayet etmek
Daha bir çocuktu, fakat ne zarar,
Büyüyüp kadrime bilene kadar
Olurdum esiri her hevesinin ! (Havada Esen, s.87)

150

Kahpe dünya: İnsanların yaşadıkları hayatın acımasızlığını bildirmek için kullandıkları bir söz.

Sevgilim senin de geçer zamanın,
Ne şöhretin kalır, ne hüsn-ü anın
Böyledir kanunu kahpe dünyanın
Dört mevsim içinde bir bahar olur. (İrşad, s.81)

Kara baht: Bazı insanların şanssızlığını ve kötü kaderini anlatmak amacıyla kullanılır.

Uçan kuşları düşün geçen kervanları an
Mademki kara bahtın adını koydu çoban (Bingöl Çobanları, s.90)

Köylü çarığı: Köylünün veya köy yaşamının değerini anlatır.

Bir köylünün çarığına değişmem,
Pırlantalı bir tacı. (Anavatan Şairi, s.95)

Kulak seste: Birinin gelmesini beklemek veya ondan bir haber duymayı istemek

Ötüşüp duruyor serçe, güvercin,
Kırda kuzuların kulağı seste. (Baharda Tabiat, s.97)

Kuş uçmaz (kervan geçmez yer): Kimsenin uğramadığı ıssız ve sapa yerleri belirtmek için kullanılır.

Suları pırıl pırıl, rüzgarı mis kokulu,
Kuş uçurmaz eski Türk kalyonlarının yolu (Akdeniz'den, s.68)

Mahmûr göz: Sarhoşluğun sebep olduğu sersemlik içinde olan, uykudan sonraki sersemlik, ağırlık; süzgün, dalgın bakışlı göz

And içtim sevgilim mahmur gözüne,
Yakarım dünyayı bir tek sözüne, (Memiş'den Güllüye, s.69)

Ne kız ne kadın: Genel olarak ihtiyarlar ya eşlerinden ya da kızlarından yardım beklerler. Bu yüzden kızı ve kadını bir erkek için önemlidir. Bu kullanım insanın kendine zor durumlarda yardım edecek birine sahip olmadığını bildirmek amacıyla kullanılır.

Ne kızım arkamda ne de var karım
Sardım samanımı sattım sapımı (Ürperme, s.94)

Neşeden öksüz olma: Kişinin sevincinin olmaması, kederli görünmesi

Köyümüz neşeden öksüzdü ama
Bu kadar kederli değildi hiç de ! (Yurda Dönüş, s.67)

Okuma yazma yok (kara cahil): Bazı insanların eğitimsel olarak hiçbir donanıma sahip olmadığını bildirmek amacıyla kullanılır.

Okuma yok yazma yok, bilmeyiz eski yeni
Kuzular bize söyler yılların geçtiğini (Bingöl Çobanları, s.90)

Bilal TEKİN

Soygel Bilimler Enstitüsü Dergisi

Ot mindere bağlanmak: Yoksulluk ve zor durum nedeniyle çekilen sıkıntıyı ifade eder.

Üç yılda bir edip terk-i tezkere,
Bağlandı on sene bir ot mindere (Onbaşı Taştan, s.71)

Saat tik takları: Sıkıntılı zamanlarda insanlar en basit şeylerden bile rahatsızlık duyarlar. Saat tik takları da özellikle dinlenmeyince duyulmaz. Bu yüzden kişilerin sıkıntılı durumlarını ifade etmede kullanılır.

Gök uzak, yer uykuda...
Engin mesafelerle
Ay giriyor buluta...
Sesler hatırlatıyor
Bana uzak-yakını...
Durdurmak istiyorum
Saatin tik takını. (Zaman İçinde, 103)

152

Sap- saman: Bu ikili kullanım kültürümüzde hasat dönemiyle ilgili yapılan işleri açıklamak için kullanılır.

Ne kızım arkamda ne de var karım
Sardım samanımı sattım sapımı (Ürperme, s.94)

Saz benizli: Solgun, sarı renkli insan veya durumları betimlemede kullanılır.

Sarmış matem boraları,
Saz benizli ovaları,
Boynu bükük yuvaları
Sen Himaye et Yarabbi! (Türk'ün Duası, s.59)

Son aşiyân: Özellikle şairler tarafından kullanılan bir söylemdir. Yuva anlamında kullanılır.

Düne kadar en akûr ölümlere güldünüz
Bugün bütün milletin gönlüne gömüldünüz,
Rahat rahat uyuyun son aşiyânınızda ! (İstiklal Ordusu şehitlerine, s. 63)

Son söz: Kişilerin ölüm döşeginde iken yanındakilere aktardığı son konuşma

Anam bir yaz gecesi doğurmuş beni burada,
Bu çamlıkta söylemiş son sözlerini babam (Bingöl Çobanları, s.90)

Sultan tahtı: Yüksek yerleri, ulaşılması zor yerleri tanımlar

Gönlün geri dönmez feragatini
Değişme sultanlar tahtına yiğit ! (Feragat, s.84)

Tarih övgüsü: Geçmişte yaşamış toplulukların hem geçmiştekiler hem de bugünkü insanlar tarafından yaptıkları nedeniyle övülmesi

Siz tarihin övdüğü herkesten daha büyüsunüz ! (İstiklal Ordusu Şehitlerine, s. 63)

Testiyi doldurmak: Bir insandan, olaydan veya yaşanılanlardan tecrübe edinmek, bilgi donanımını artırmak

Her gün aynı pınardan doldurup testimizi,
Kırlara açılırız çingiraklarımızla (Bingöl Çobanları, s.90)

(Birinin)Türküsünü dinlemek: Birinin yaşam hikayesini anlamak, öğrenmek

Ve görünmez olacaklar, denizler derin
Gönül, dinle türküsünü gemicilerin (Deniz Matemi, s.111)

Varla yok arası: Bir şeyin veya durumun mevcudiyetinin sınırlılığını bildirir.

Bakışın alev dolu
Sırrı yok aynaların,
Ve sen aralarında
Gibisin yokla varın. (Tek Adam, s.99)

Veda mendili: Ayrılmak üzere olan insanların arkada bıraktıkları sembolik hatıra

Bu ağaç bir veda mendili gibi

Bilal TEKİN

Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi

Sallanıp durmuştu bana gidişte! (Yurda Dönüş, s.67)

Yâdâ yabancı: Anıları, geçmişi unutan, bunlar hakkında bilgisi sınırlı kimseler için kullanılır.

Çünkü hürriyet için söndü nefesleriniz,
Yâdınıza yabancı badiyelerde değil,
Ana vatanınızda, ana vatanınızda ! (İstiklal Ordusu Şehitlerine, s. 63)

Zemzem kudsiyeti: Arabistan’ da yer alan ve Müslümanlar arasında önemli bir kudsiyeti bulunan zemzem suyunun insanlar için şifa olarak görülmesi, bu suyun insanlar arasındaki değerini artırmıştır.

Zemzem kudsiyeti var her damla kanınızda! (İstiklal Ordusu Şehitlerine, s. 63)

Zülüflere takılmak: Bir güzelin saçlarını, güzelliğini görüp ondan etkilenme

Zülfüne takılarak

Oldum gönül veremi (Hazan Yolcusuna, s.80)

154

4. Tartışma ve Sonuç

- 4.1. Bu çalışmada Kemalettin Kamu’ya ait 60 adet şiirin ayrıntılı incelemesi yapılmış ve şiirlerin folklorik öğelerle bağlantısı ele alınmıştır.
- 4.2. İncelenen şiirlerde; 3 atasözü, 45 deyim ve 61 halk söyleyişi olmak üzere toplam 107 folklorik öge tespit edilmiştir.
- 4.3. Şairin, şiirlerinde halka ait bu söyleyişleri sık bir şekilde kullanmış olması, hem halkıyla hem de halka ait unsurlarla içli dışlı olduğunu göstermektedir.
- 4.4. Kemalettin Kamu, eserlerinde hem kendi hayatından hem de yakın çevresinden kesitleri şiirlerine almış, Anadolu’nun kültürünü, insanını başarılı bir şekilde işlemiştir.

Results and Discussion

- 4.1. In this study, 60 poems by Kemalettin Kamu are analyzed in detail and the connection of poems with folkloric elements are tackled.
- 4.2. In the poems analyzed 3 proverbs, 46 idioms and 60 folk sayings are detected.
- 4.3. The fact that the poet often uses those folk sayings indicates that he is familiar with the public elements and people.
- 4.4. Kemalettin Kamu used fragments in his poems from his own life and close environment and successfully reflected the culture and people of Anatolia.

5. Öneriler

- 5.1. Atasözleri, deyimleri ve halk söyleyişlerini şiirlerinde başarılı bir şekilde kullanan Kemalettin Kamu ve şaire ait eserlerle ilgili çalışmalar artırılmalıdır.
- 5.2. Anadolu'yu ve Anadolu kültürünü tanıtan Kemalettin Kamu ve benzer alanda çalışma yapan şairler, halka tanıtılmalıdır.
- 5.3. Kemalettin Kamu'nun şiirlerinde yer alan, kültür birikimimizin önemli yapı taşlarını oluşturan atasözleri, deyimler ve halk söyleyişleri daha ayrıntılı bir çalışmada araştırma konusu olarak değerlendirilebilir.
- 5.4. Şairin şiirlerinde sıkça rastlanan, atasözleri, deyimler ve halk söyleyişleri hem ortaokul hem de lise seviyesindeki Türkçe ve edebiyat derslerinde, öğrencilerde sözü etkili kullanma ve mecazları algılama gibi amaçları gerçekleştirmek için kullanılabilir.
- 5.5. Kemalettin Kamu'nun şiirleri ile sınırlandırılmış bu çalışma, şaire ait diğer türdeki yazıları ile ilgili bir araştırmaya dönüştürülebilir.
- 5.6. Kemalettin Kamu'ya ait şiirlerde yer alan folklorik ögeleri belirleme amaçlı yapılan bu çalışma, başka şairlerin şiirlerinde yer alan folklorik ögeleri belirleme çalışması olarak düşünülebilir.

Kaynakça

- Aksoy, Ö.A., 2013, *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü*, İnkılap Yayınevi, İstanbul.
- Boratav, P.N., 1999, *100 Soruda Türk Halk Edebiyatı*, Gerçek Yayınevi, İstanbul.
- Çetin, İ., 1997, *Türkiye’de Halk, Folklor ve Halk Edebiyatı Terimleri*, Milli Folklor Dergisi, Sayı : 36, Cilt: 5, Yıl: 9, Kış
- Doğan, B., 2012, *Bedri Rahmi Eyüboğlu’nun Şiirlerinde Halk Bilimi Unsurları*, Turkish Studies Dergisi, Sayı: 7, Cilt: 1 Kış
- Doğan M., 2011, *Büyük Türkçe Sözlük*, Yazar Yayınları, Ankara.
- Ekici, M., 2000), *Halk, Halk Bilimi ve Halk Bilgisi Üzerine Bir Deneme*, Milli Folklor Dergisi, Sayı: 45, Çukurova Üniversitesi Türkoloji Araştırmaları Merkezi, Adana.
- Evrimer, R.N., 1949, *Kemalettin Kamu’nun Hayatı, Şahsiyeti, Eserleri*, Üçler Basımevi, İstanbul.
- 156 Eyüboğlu B.R., 2009, *Dol Karabakır Dol, Bütün Şiirleri*, İş Bankası Kültür Yayınevi, İstanbul
- İçel, H., 2009, *Türkçede Atasözü-Deyim İlişkisi*, Türk Dili Dergisi, Sayı:687, Cilt:97
- Kaleli, L., 2015, *Atasözleri, Deyimler, Değişler ve Öğütler*, Berfin Yayınları, İstanbul.
- Kaplan, Y., 2009, *Sâbit’in Şiirlerinde Atasözleri, Deyimler Ve Halk Söyleyişleri*, Turkish Studies Dergisi, Sayı: 4, Cilt: 4, Yaz
- Karatekin, Z., 1992, *Kemalettin Kamu'nun Şiirleri: Derleme ve İnceleme*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Örnek, S. V., 2000, *Türk Halk Bilimi*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- Poyraz, Y., Tergip, A., 2010, *18. Yüzyıl Dîvân Şairlerinden Hâkim’in Şiirlerinde Atasözleri, Deyimler ve Halk Söyleyişleri*, Uluslar arası Sosyal Araştırmalar Dergisi, Sayı: 3, Cilt: 15, Ordu.
- Şen, S., 1995, *Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın Romanlarında Folklor Unsurları*, Doktora Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Atatürk Üniversitesi, Erzurum.
- Türk Dil Kurumu Büyük Türkçe Sözlük*, 2012, Tdk Yayınları, Ankara
- Türk Dil Kurumu Resmi web sitesi: www.tdk.gov.tr*

Kemalettin Kamu'nun Eserlerinde Halk Kültürü Ögeleri –Folklorik Ögeler-

Yardımcı, M., 2009, *Halk Bilimi*, Milli Folklor Dergisi, Türkoloji Araştırmaları Merkezi, Çukurova Üniversitesi, Adana. Yılmaz, A., 2012, *Mehmet Âkif Ersoy'un Şiirlerinde Halk Kültürü Ögeleri, Halk Edebiyatı Ögeleri*, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Mustafa Kemal Üniversitesi, Burdur.

Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi

